

Prof. dr hab. Krzysztof Jakubiak,
Zakład Historii Nauki, Oświaty i Wychowania
Uniwersytetu Gdańskiego

Gdańsk, 7. października 2022 r.

**Ocena dorobku naukowego dr Iwony Czarneckiej i Jej pracy habilitacyjnej
pt. „Rozwój szkolnictwa specjalnego w Polsce w latach 1918-1939. Realia a
oczekiwania”, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii
Grzegorzewskiej, Warszawa 2021, ss.356**

Dr Iwona Czarnecka, adiunkt w Katedrze Historii Wychowania Akademii Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej w Warszawie jest przykładem właściwie zaplanowanego i prawidłowo przebiegającego rozwoju naukowego młodego historyka edukacji. Od czasów studiów pedagogicznych, które odbyła w swojej macierzystej uczelni, związała się naukowo z prof. zw. dr. hab. Karolem Poznańskim, wybitnym historykiem wychowania, znawcą dziejów nowożytnych i najnowszych. Pod Jego opieką naukową przygotowała i obroniła w 2004 r. pracę magisterską, a następnie w 2012 r. pracę doktorską pt. „Szkolnictwo specjalne dla głuchych w Polsce po II wojnie światowej 1945-1991. Potrzeby społeczne, a edukacyjne realia”. Na tej podstawie uzyskała stopień naukowy dra nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki. Ponadto, w celu doskonalenia swojego warsztatu naukowego niezbędnego w badaniach historyczno-pedagogicznych, w 2006 r. ukończyła studia podyplomowe z historii na Uniwersytecie Warszawskim.

Od 2004 r. do dnia dzisiejszego pracuje jako nauczyciel akademicki w macierzystej Uczelni. Swoje zainteresowania naukowe i dorobek twórczy już od magisterium sprofilowała i przez wszystkie kolejne lata realizowała zgodnie z charakterem, profilem naukowym i dydaktycznym oraz misją swojej macierzystej Uczelni.

Z dokonanej przeze mnie analizy i oceny przedstawionego przez Kandydatkę dorobku naukowego, stwierdzam, że dr Iwona Czarnecka jest dobrze przygotowaną i kompetentną badaczką dziejów edukacji, głównie szkolnej i specjalnej XIX i XX w. Znajduje to odzwierciedlenie w Jej dorobku naukowym po uzyskaniu stopnia doktora. Tworzy go 1 monografia – praca habilitacyjna, 2 książki pod współredakcją, 15 artykułów, w tym 10 jako rozdziały zamieszczone w wydawnictwach zbiorowych i redakcyjnych i 5 w punktowanych periodykach naukowych, m.in. w „Studiach z Teorii Wychowania”, „Forum Pedagogicznym” oraz „Acta Universitatis Nicolai Copernici Pedagogika”. Jako referent czynnie uczestniczyła w 7 ogólnopolskich konferencjach naukowych, w tym 2 współorganizowała jako ich sekretarz.

Kandydatka w przygotowanym przez siebie wykazie osiągnięć naukowych uwzględniła również dorobek przed uzyskaniem stopnia doktora. Była wówczas autorką 7 artykułów, w tym 2 opublikowanych w cenionym w środowisku historyków wychowania „Przeglądzie Historyczno-Oświatowym”. Już wówczas Kandydatka wyraźnie określiła swoje zainteresowania naukowe, którym jak się w kolejnych latach okazało, jest wierna do dzisiaj, twórczo je kontynuując. Główne tematy badawcze podejmowane przez Badaczkę przed uzyskaniem stopnia doktora to m.in.: najnowsze dzieje działalności szkół dla dzieci niesłyszących i niedosłyszących oraz ich sytuacja społeczna i edukacyjna, wychowanie patriotyczne i służące mu ideały wychowania i narodowe wzorce osobowe, a także surdopedagogiczna tematyka „Szkoły Specjalnej” oraz działalność Sekcji Szkolnictwa Specjalnego ZNP na rzecz osób głuchych. Można więc zauważyć, że był to czas formułowania i krystalizowania tematyki badawczej, która w pełni znalazła swoją finalizację w pracy doktorskiej.

Po doktoracie, w okresie lat 2013-2021, Kandydatka znacznie poszerzyła i pogłębiła swój dorobek naukowy, stając się cenioną w środowisku naukowym historyków wychowania znawczynią dziejów szkolnictwa specjalnego. Uwieńczeniem Jej pracy naukowej jest książka habilitacyjna. Poszerzenie Jej

badania miało miejsce zarówno w wymiarze chronologicznym, jak i merytorycznym. Nowe, ważne wówczas podjęte zagadnienia to m.in.: - twórcy, podstawy teoretyczne i metodyczne edukacji głuchych; - sposoby porozumiewania się osób niesłyszących w kontekście historycznym; - działalność, w tym wydawnicza, Polskiego Związku Głuchych; - kształcenie nauczycieli szkół specjalnych w wybranych krajach europejskich po I wojnie światowej; - opinie na temat przygotowania nauczycieli historii prezentowane na łamach „Wiadomości Historyczno-Dydaktycznych (1933-1939)”.

Na osobną uwagę zasługuje opublikowana w 2007 r. „Bibliografia Przeglądu Historyczno-Oświatowego” za 60 lat działalności wydawniczej (1947-2007), przygotowana przez Kandydatkę wspólnie z prof. Karolem Poznańskim.

W swoim autoreferacie Kandydatka stwierdza, że od 2020 r. współpracuje z Sekcją Historii Nauk Pedagogicznych Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN.

Pod względem ilościowym i jakościowym dorobek dr Iwony Czarneckiej uznaję za wystarczający do wszczęcia przewodu habilitacyjnego. Na uznanie zasługuje konsekwencja w realizacji obranej przez siebie tematyki badawczej, specjalizacja zgodna z profilem naukowym badań Uczelni oraz warsztat badawczy Kandydatki. Jej artykuły prezentują dobry poziom naukowy, a pod względem poznawczym konsekwentnie penetrują różne aspekty dziejów edukacji specjalnej (głównie szkolnej) w XX w. Wszystkie złożone do oceny prace Kandydatki są bardzo dobrze udokumentowane źródłowo, oryginalne merytorycznie oraz odznaczają się precyzyjną narracją.

Podsumowaniem zainteresowań i dokonań badawczych dr Iwony Czarneckiej jest niewątpliwie główna pozycja w jej dorobku podoktorskim, książka habilitacyjna pt. „Rozwój szkolnictwa specjalnego w Polsce w latach 1918-1939. Realia a oczekiwania”, (Warszawa 2021, ss.356), wydana przez „Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej. Jednoznacznie chcę stwierdzić, że jest to praca wartościowa pod względem poznawczym, oryginalna w sensie

badawczym i bardzo dobrze osadzona źródłowo – a dzięki temu bogata w udokumentowane fakty.

W tytule książki występuje kategoria „rozwój”, która z istoty swojej jest historyczną i ma swoje pełne odzwierciedlenie w treści pracy. Z możliwych układów struktury pracy, autorka wybrała i konsekwentnie realizowała układ problemowy z uwzględnieniem porządku chronologicznego.

Cel badań i samej pracy „ukazanie stanu i rozwoju szkół specjalnych w Polsce w latach 1918-1939 w kontekście uwarunkowań polityczno-gospodarczych i potrzeb społecznych w zakresie kształcenia dzieci z różnymi rodzajami niepełnosprawności” został osiągnięty.

Autorka precyzyjnie sformułowała zakresy prowadzonych badań oraz posługując się kolejną kategorią historyczną „zmiany”, dobrze i dość wyczerpująco określiła zarówno potrzeby, jak i osiągnięcia w zakresie szkolnictwa specjalnego. W sensie metodologicznym Autorka mogła jasno sprecyzować wymienione tu kategorie historyczne, a nie traktować je w rozumieniu potocznym, bez prób ich definiowania. Zasadą Autorki okazał się natomiast dokonany w książce opis rozwiązań teoretycznych i praktycznych dotyczących szkolnictwa specjalnego i oczekiwań nauczycieli w tym zakresie. Stwierdzam, że główny problem pracy „ukazanie zmian, jakie nastąpiły w okresie II Rzeczypospolitej w zakresie szkolnictwa specjalnego” oraz problemy szczegółowe są właściwie sformułowane i znajdują odzwierciedlenie w strukturze pracy.

W części wstępnej pracy jej Autorka dokonuje, niestety w sposób bardzo lakoniczny, przeglądu stanu badań dotyczącego historiografii dziejów szkolnictwa specjalnego w Polsce. W tym miejscu tylko wymienia m.in. książki Stanisława Mauersberga, Jacka Kulbaki oraz Wojciecha Gasika. W konkluzji tego bardzo skrótowego przeglądu stwierdza, że prace wymienionych autorów „przede wszystkim przedstawiają rozwój organizacyjny placówek specjalnych”. Myślę, że tu właśnie było odpowiednie miejsce, by Autorka sama wykazała oryginalność

własnych badań i ich wartości poznawcze oraz stwierdzić w jakim zakresie uzupełnia swoją książką wcześniejsze badania i prace, a także wynikające z nich ustalenia badawcze, czyli co sama wnosi do historiografii dziejów szkolnictwa specjalnego.

Na uznanie zasługuje bardzo bogata i różnorodna podstawa źródłowa badań, obejmująca przede wszystkim archiwalia oraz liczne tytuły czasopism, a także prac pedagogicznych. Oczywiście tzw. „źródła wywołane” mogły tę bazę poszerzyć i pogłębić, ale zdaję sobie sprawę z istnienia perspektywy czasowej i „odchodzenia” świadków historii. Faktycznie zebrana i bardzo dobrze wykorzystana w badaniach baza źródłowa jest wyczerpująca, a wręcz imponująca. We wszystkich rozdziałach Autorka posługuje się źródłami, oczywiście w tzw. rozdziałach badawczych, szczególnie obficie.

Struktura pracy jest logiczna, przejrzysta i merytorycznie uzasadniona. W pierwszym rozdziale Autorka słusznie sięga do poszukiwań genezy polskiego szkolnictwa specjalnego, sprzed 1918 roku, by w kolejnym opisać rozwój szkolnictwa w badanym okresie. Cztery kolejne rozdziały mają charakter badawczy i dotyczą tytułowej tematyki pracy, ze szczególnym uwzględnieniem stosowanych wówczas w szkolnictwie specjalnym form i metod pracy oraz problemów, z jakimi w badanym okresie musiano sobie radzić. Osobną część poświęcono lepiej już znanemu problemowi kształcenia nauczycieli szkół specjalnych oraz działalności wybranych organizacji, które niosły pomoc dzieciom specjalnej troski.

Chcę wyraźnie i jednoznacznie stwierdzić, iż zawartość merytoryczna poszczególnych rozdziałów i dokonane w nich ustalenia historiograficzne są satysfakcjonujące. Autorka pamiętała, aby swoją narrację prowadzić w szerszej perspektywie historycznej, umożliwiającej ukazanie uwarunkowań stanu i tytułowego rozwoju badanego szkolnictwa. Dobre wykorzystanie różnych rodzajów źródeł pozwoliło na pogłębiony wgląd w realia funkcjonowania ówczesnych placówek szkolnych oraz politykę oświatową państwa w badanym

zakresie. Bogata faktografia nie przesłoniła Autorce konieczności dokonywania udanych wyjaśnień historycznych oraz interpretacji rejestrowanych i opisywanych faktów.

Jednoznacznie stwierdzam, że ta oryginalna merytorycznie i poznawczo, solidna warsztatowo, bardzo dobrze udokumentowana monografia dająca obraz tytułowego rozwoju i zmian badanego typu szkolnictwa, posiada wysoką wartość naukową i jest swoistą „kopalnią” wiedzy na ten temat. Wnosi ona autentyczny wkład do pedagogiki, a w szczególności historiografii pedagogicznej, wzbogacając dotychczasowy stan wiedzy o stanie i rozwoju szkolnictwa specjalnego w II Rzeczypospolitej. Spełnia ona wymogi stawiane przed rozprawami habilitacyjnymi.

Zarówno więc pozytywnie oceniony dorobek naukowy Kandydatki, jak i Jej rozprawa habilitacyjna odpowiadają wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 pkt 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022 r. poz. 574 z późn. zm.) oraz uzasadniają nadanie dr Iwonie Czarneckiej stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w zakresie pedagogiki.

